

T. Rosiński

"Die Evolution der Organismen:
Ergebnisse und Probleme der
Abstrammungslehre", G. Heberer,
Stuttgart 1967-1974 : [recenzja]

Studia Philosophiae Christianae 11/2, 203-205

1975

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

w procesie hominizacji, a także rozwojowi funkcji psychicznych ze szczególnym uwzględnieniem myślenia abstrakcyjnego i mowy werbalnej. Autor wykorzystał tu przede wszystkim bogaty dorobek uczo-nych radzieckich w zakresie neurofizjologii, etologii naczelnych, psychologii i innych nauk.

W dziedzinie antropogenezy Niesturch przyjmuje trzy zasadnicze etapy formowania się człowieka, mianowicie stadium praczłowieka, następnie stad. człowieka neandertalskiego oraz stad. człowieka rozumne- go; jak widać, z pominięciem australopiteków i *Homo habilis*. Autor przejawiał też sporo zainteresowania problemami rasogenezy i zróżni- cowania rasowego w obrębie naszego gatunku oraz wykazał bezzasad- ność poglądów rasistowskich.

Praca Niesturcha zawiera bardzo bogaty materiał z dziedziny antro- pogenezy, w tym także liczne zdjęcia, ryciny, tablice i cytaty. Pewne tezy i sformułowania tego autora są jednak bardzo kontrowersyjne, nie zawsze też uwzględnił aktualny stan badań w tej dziedzinie. Na niektóre z tych niedociągnięć, np. w zakresie terminologii zoologicznej, geochronologii i nowych znalezisk zwrócił zresztą uwagę autor przed- mowy do wydania polskiego — Stęślicka-Mydlarska oraz tłumacz tej książki — Bergman, który w przypisach w wielu miejscach poczynił odpowiednie uwagi.

Ukazanie się tej pozycji, pomyślanej jako podręcznik akademicki zapewne ożywi dyskusję nad pochodzeniem człowieka i będzie przy- puszczalnie stanowiło zachętę dla polskich autorów do napisania mo- nografii poświęconej zagadnieniu antropogenezy.

F. Rosiński

G. Heberer (Ed.) — *Die Evolution der Organismen: Ergebnisse und Probleme der Abstammungslehre*. Bd. 1—3, G. Fischer Verlag, Stutt- gart, 1967—1974.

W ostatnich latach można zauważyć wyraźny wzrost zainteresowania problemami z zakresu bio- i filogenezy zwłaszcza człowiekowatych, na co wpłynęły między innymi liczne odkrycia szczątków kostnych Ho- minidae na terenie Afryki, których wiek ocenia się w niektórych przy- padkach nawet na kilka milionów lat, a także bogate piśmiennictwo związane z setną rocznicą wydania najważniejszych prac Ch. Darwina i T. H. Huxleya.

W wyżej wymienionej pracy, również poświęconej pamięci jednego z najbardziej znanych ewolucjonistów — E. Haeckla, zespół uczonych, reprezentujących różne dyscypliny naukowe, przedstawia aktualny stan badań nad powstaniem życia i filogenezą świata roślinnego i zwierzę-

cego, ze szczególnym uwzględnieniem rodziny człowiekowatych, przy czym autorzy nie tylko przytaczają bogaty materiał dowodowy z różnych dziedzin na korzyść ewolucji, lecz cmawiają także niektóre podstawowe zagadnienia teoretyczne z nią związane, jak metodykę badań stosowaną w tej dyscyplinie, różne problemy geochronologii, paleontologii i etologii porównawczej.

Jest rzeczą charakterystyczną, iż obecnie sam problem ewolucji nie wywołuje na ogół już jak dawniej zaciętych kontrowersji, przy których, jak wiadomo, nie zawsze ustrzeżono się symplicyfikacji i niejednokrotnie bardzo ryzykownych wniosków o charakterze socjologicznym czy światopoglądowym. Obecnie filogenezę organizmów przyjmuje się nieomalże powszechnie jako pewnik, uczeni zaś kierują swą uwagę nie tyle na gromadzenie coraz to nowych dowodów na jej istnienie, chociaż i na tym polu notuje się wiele osiągnięć, ile raczej na lepsze poznanie mechanizmu i dynamiki ewolucji organizmów, na sprecyzowanie wpływu poszczególnych czynników genetycznych i środowiskowych na jej przebieg oraz wzajemną ich współzależność, a także na możliwie wierną rekonstrukcję tegoż procesu, zwłaszcza w przypadku człowiekowatych.

W związku z powyższym na szczególną uwagę zasługuje w tomie I praca W. Zimmermanna na temat metod stosowanych w przeszłości i dziś w badaniach nad filogenezą oraz interesujący artykuł W. Wicklera z zakresu etologii porównawczej, ukazujący ważność badań nad behawiorem dla ujęcia całokształtu procesu ewolucji. Szczegółowemu omówieniu przyczyn filogenezy roślin i zwierząt poświęcony jest cały tom II (dwuczęściowy), przy czym w szerokim zakresie uwzględniono wyniki badań z genetyki. Najobszerniej jednak potraktowano, podobnie jak w poprzednim wydaniu z 1943 i 1959 r., filogenezę człowiekowatych, której poświęcono tom III. Należałoby tu szczególnie wyróżnić obszerną pracę W. Gieselera dotyczącą znalezisk człowiekowatych, która stanowi jedno z najbardziej udanych kompendiów z zakresu paleoantropologii, przy czym interpretację poszczególnych wykopalisk cechuje duży obiektywizm, umiar i wnikliwość. Niewątpliwie praca ta, uwzględniająca także najnowsze znaleziska afrykańskie, będzie jak poprzednie jej wydanie często wykorzystana i cytowana. Do szczególnie interesujących rozpraw w tej książce trzeba zaliczyć pracę K. Lorenza — twórcy nowoczesnej etologii oraz I. Eibl-Eibesfeldta na temat filogenetycznych podstaw ludzkiego zachowania, w której autorzy prócz zagadnień z dziedziny ewolucji behawioru zwierzęcego i ludzkiego omawiają także normy ludzkich stosunków społecznych i niektóre czynniki warunkujące i determinujące proces hominizacji.

Wszystkie rozprawy w tej książce odznaczają się wysokim poziomem naukowym, jasnym układem zagadnień i rzetelnością argumentacji.

I chociaż nie udało się uniknąć pewnych powtórzeń przy podobnych tematach oraz niedopracowania niektórych zagadnień „peryferyjnych”, znajdujących się na styku dwóch tematów i braku ciągłości międzytematycznej — co zresztą często spotyka się w pracach zbiorowych — to jednak dzieło to tworzy w sumie koncepcyjną całość, dając dobrze udokumentowany przegląd osiągnięć w tej dziedzinie. Niektóre interpretacje i tezy mają niewątpliwie tylko charakter dyskusyjny i należy je traktować raczej jako osobisty pogląd danego autora. Każda praca kończy się obszerną bibliografią cytowanych pozycji, poszczególny zaś tom zaopatrzonej jest w starannie zredagowany skorowidz nazwisk i rzeczy.

T. Rosiński

Popow A. W.: *O zakonomiornostiach ewolucii kak sistemy*, Frunze 1973, Izdat. „Ilim”, s. 95. Akademia Nauk Kirgiskoj SSR Institut Geologii.

Kiedy mówi się o nadchodzącym wieku biologii i o dokonującej się współcześnie rewolucji naukowej w biologii, ma się na myśli przede wszystkim rewolucję molekularną. Powstanie bowiem i szybki rozwój biologii molekularnej zmieniły w sposób radykalny nasze dotychczasowe zapatrywania na naturę zjawisk życiowych i przyczyniły się do wyeksponowania wyjątkowego miejsca biologii w zespole wiedzy przyrodniczej i określenia jej roli społecznej w świecie współczesnym. Biologia molekularna, koncentrując swoje zainteresowania na badaniu fizyko-chemicznych struktur i funkcji w komórce, w szczególności białek i kwasów nukleinowych, warunkujących podstawowe właściwości istot żywych, przyczyniła się do głębszego poznania mechanizmów chemicznych dziedziczności i zrozumienia sposobów przekazywania informacji genetycznej z organizmu macierzystego na potomne. W ten sposób genetyka molekularna na poziomie badania wyższych zespołów przyczyniła się do rozbudowy genetyki populacyjnej, a w dalszej konsekwencji do integracji genetycznej teorii doboru naturalnego, teorii specjacji, danych systematyki, ekologii, paleontologii i łącznego przeobrażenia ich w dominującą dziś syntetyczną teorię ewolucji.

Ten główny nurt rewolucji biologicznej, leżący na linii mechanicyzmu¹, nie tyle zresztą doktrynalnie, co raczej metodologicznie, znalazł swój pełny wyraz w postaci rozwijanego i uprawianego dziś redukcjonizmu fizykochemicznego w biologii. Przemozny wpływ wzorca

---

¹ H. Hein: *Molecular biology vs. organicism: the enduring dispute between mechanism and vitalism*, „Synthese”, 20 (1969) n. 2, 238—253.